

THAILAND A

BUDDHISME I THAILAND

*Indsamlet af Erik Lyby i 1976. Revideret 1994 af Marianne Dahl.
Revideret med nye genstande i 2012 af Mikael Gravers
og Annika Pohl Harrison.*

*Revideret med nye genstande i 2017 af Mikael Gravers
og Malene Borre-Gude.*

Seneste opdatering: 21 oktober, 2019

Hent den nyeste version af denne samlingstekst og en liste over
samlingens genstande på unescosamlingerne.dk

Lærervejledning	2
Indføring i thailandsk buddhisme og dagligdag	6
Munkenes rolle og 'den rette vej'	12
Kongens rolle	17
En moderne buddhistisk bevægelse: Dhammakaya	19
Amuletter, ånder, guder og buddhisme.....	21
Religiøse genstande i samlingen.....	24
Litteraturliste.....	25

Lærervejledning

Malene Borre-Gude

Denne UNESCO samling belyser theravada-buddhismen i Thailand. Samlingen består af to kasser med omkring 100 genstande i alt. De er indsamlet i Thailand af flere omgange over et langt tidsspænd: de første blev indsamlet i 1976 og de seneste i 2017.

Hvad handler samlingen om?

Samlingen viser, hvilke elementer der indgår i buddhismen, sådan som den praktiseres i Thailand. I Thailand griber buddhismen ind i mange områder: det er en uadskillelig del af thaiernes dagligdag, det sociale hierarki og hele det politiske system. Ifølge Theravada-buddhismen, som de fleste thaier bekender sig til, er sjælen udødelig og på evig vandring, og for mange er troen på ånder og beskyttende amuletter en integreret del af buddhismen. Ånderne eksisterer iblandt de dødelige og har betydning for disses liv. Forskellige gudfigurer af hinduistisk oprindelse spiller også en rolle.

Hvad er der i kasserne?

Kasserne indeholder en bred vifte af religiøse genstande fra Thailand: Der er to altre og et åndehus, samt en større mængde genstande til at sætte på alteret og åndehuset. Der er også amuletter, gudfigurer, buddhafigurer, fotostater og munkedragter, samt forskellige remedier som munken har.

Konkrete aktiviteter og AV-materiale i lånermappen

I lånermappen er der materialer, der lægger op til konkrete aktiviteter med genstandene i samlingen. Der er også et AV materiale, der muliggør et afvekslende undervisningsforløb og ibrugtagelse af flere læringsformer:

- Buddhistisk meditationsøvelse, hvor samlingens bedekæder bruges.
- Fotoillustrationer af buddhistiske altre.
Billederne eksemplificerer, hvordan en thailandsk buddhist ville opstille et alter med genstande fra samlingen. Det kan bruges som vejledning og inspiration.
- Munkenes morgen- og aftenhymner på CD'er.
Man kan for eksempel lytte til hymnerne, imens man sætter et alter op.
- Påklædningsvejledning til samlingens munkedragter.
- Billedserier på USB med billedtekster til: Billedserie A viser en stor årlig ceremoni, hvor afdøde munke får skiftet deres munkedragt, og hvor den gamle

dragt omdannes til amuletter. Billedserie B viser et ritual – skridt for skridt – hvor de hvide amuletsnore fra samlingen (Sai Siñcana) benyttes. Billedserie C viser en thailandsk brud samt et begravelsesforløb.

- Fotos af amuletter i alle afskygninger og overdådige åndehuse.
- Ugedagenes syv buddhafigurer: de forskellige betydninger, positurer og håndstillinger (mudra) illustreres. I kassen findes figurerne på et lille podie.

Genstandsliste

Der er en genstandsliste i lånermappen med beskrivelser af samtlige genstande i samlingen. Den findes også digitalt på unescosamlingerne.dk Hvis man går ind i genstandsdata-basen på hjemmesiden, kan man søge og filtrere i forhold til emner, genstandsbetegnelser, genstandsbeskrivelse, indsamlingslande og meget mere.

Tekstmateriale i lånermappen

Samlingsteksten i afsnit 5:

Samlingsteksten giver en generel indføring i thailandsk buddhisme og dagligdag: man hører f.eks. om bryllup og begravelse, man får forklaret buddhismens centrale begreber, som f.eks. karma, nirvana og 'De tre ædelsten', og man hører om munkenes moralske forskrifter, bl.a. 'Den 8 foldige vej'. Man hører også om munkenes praksis. I visse tilfælde synes denne praksis at være i konflikt med buddhismens dyder – i den senere tid så grelt, at det kan opsummeres i overskriften: 'sex, penge og munke i privatfly'.

De vigtigste struktureringsprincipper og diverse roller i samfundet bliver også belyst: kvindens, mandens, munkens og kongens rolle. Og man bliver introduceret for en af de nyeste buddhistiske bevægelser i Thailand, der annoncerer i TV med, at deres meditationsform forbedrer dine evner til management, og til at drive forretning. Afslutningsvis får man en indføring i hvorledes ånder, guder og amuletter spiller sammen med buddhismen i Thailand.

Hele samlingsteksten er skrevet af antropolog Mikael Gravers. Han er ekspert i Thailand og har foretaget utallige feltarbejder i Nordthailand. Han er medindsamler på denne samling og har skrevet en del af de genstandstekster, der knytter sig til samlingen. Desuden har han skrevet to af artiklerne i afsnit 8 (se nedenfor), samt bidraget med to billedserier.

Øvrige tekstmaterialer i afsnit 8:

Den første artikel bærer titlen 'Buddhismen i Thailand – en national religion mellem tradition og globalisering'. Den viser hvordan buddhismen i dag, er en integreret del af Thailands politiske system. Den giver også indblik i, hvordan buddhismen i Thailand – i praksis – er en flertydig størrelse: den praktiseres af mange forskellige

grupper med rivaliserende fortolkninger og konkurrerende politiske tilknytninger. Artiklen er skrevet af antropolog Mikael Gravers (2006).

Den næste artikel er også skrevet af antropolog Mikael Gravers. Her beretter han om karismatiske munke, der har stor åndelige betydning og beskyttende kraft, og som følge deraf, stor økonomiske betydning for specifikke lokalsamfund i Thailand. Det gælder ikke kun, mens munkene er i live, men også efter deres død, når de ligger balsameret i klostrene. Titlen på artiklen er 'Døde munke arbejder videre – buddhisme og død i Thailand og Burma' (2014). Se i den forbindelse billedserie A (i lånermappens afsnit 7). Den viser den store årlige ceremoni, hvor de døde munke afklædes deres tøj, for at det kan omdannes til en mængde småstykker, der kan sælges som amuletter.

Efterfølgende kommer der to tekster, der beskriver den historiske udvikling i Thailand – den første frem til 1994 og den næste videre frem til 2016:

Den første beskriver udviklingen i geografi, miljø, befolkning og familiestruktur, samt den økonomiske og politiske udvikling frem til 1994. Den er skrevet af antropolog Marianne Dahl, og den giver et overblik over hvad Thailand er rundet af. Teksten egner sig udmærket til punktnedslag.

I den næste artikel beskrives den videre politiske udvikling frem til 2016. Artiklen hedder 'Demokratiets retræte i Thailand', og den giver et interessant indblik i Thailands nyere politiske historie, der er kendetegnet ved et meget specielt demokrati og konstitutionelt monarki: Thailand har rekordmange militærkup, fravær af idépolitik, som vi kender det fra Danmark, samt en konge med gudelignende status. Artiklen er skrevet af journalist Flemming Ytzen, der har speciale i asiatiske forhold.

Derefter finder man et hæfte på engelsk i lommeformat, 'Thai Buddhism – Munk Chat', der giver indblik i idealet for buddhistisk livsførelse, og de pligter og daglige rutiner der hører med.

Til dem der vil vide endnu mere om thailandsk buddhisme, har vi medtaget fire korte tekstuddrag fra bogen 'Dansk dharma – buddhisme og buddhister i Danmark' (2005). Her kan man finde svar på følgende spørgsmål: 1) Hvem er Buddha, og hvordan har buddhismen bredt sig ud i verden? 2) Hvordan kom buddhismen til Danmark? 3) Hvad kendetegner thailandsk buddhisme? 4) Hvordan praktiseres thai-buddhismen i Thailand og i Danmark? Det sidste af de fire uddrag beskriver højtider, ritualer og religiøse praksisser i både Danmark og Thailand.

Der er også en kort tekst om den landsby i Thailand, hvor de ældste af samlingens genstande er indsamlet. Udover at give indsigt i konteksten for disse genstande, giver den også et indtryk af, hvordan thai-buddhismen konkret manifesterer sig i en lille landsby, hvor troen på ånder blander sig med den buddhistiske praksis. Mange af ritualerne og bebyggelsen i landsbyen er ikke meget anderledes i dag (2017).

Teksten er skrevet af antropolog Erik Lyby (1983), der har indsamlet og beskrevet de ældste genstande i samlingen.

Bog 'i børnehøjde' om de store religioners ritualer, myter og leveregler

I kasse 1 er der en bog med titlen 'Religion i øjenhøjde' af René Dybdal Pedersen (2008). Med den kan man gå på opdagelse i forskelle og ligheder mellem buddhisme og de religioner vi hyppigt møder i vores dagligdag i Danmark: kristendom, islam og jødedom. Bogen skildrer ritualer, myter og leveregler – forklaret af børn, der bor i Danmark og som praktiserer deres tro her.

Den buddhisme, der skildres i bogen, er dog vietnamesisk (mahayana-buddhisme), og derfor adskiller den sig på visse områder fra thailandsk buddhisme (theravada-buddhisme). Herved kommer den variation der findes i buddhismen til syne. Men grundpillerne og nøglebegreberne er de samme.

Indføring i thailandsk buddhisme og dagligdag

Theravada-buddhisme

Theravada-buddhismen har været Thailands officielle religion i over 700 år, og omkring 95% af befolkningen er buddhister. Landet anvender den buddhistiske tidsregning, som starter med Buddhas fødsel i år 543 før vores tidsregning. Ifølge vores tidsregning er år 2017 altså lig med år 2560 i Thailand.

Buddhismen stammer fra Indien i det 5.-6. århundrede før vores tidsregning og sproget i teksterne er pali, som ikke tales længere. I Thailand (samt i Sri Lanka, Myanmar/Burma, Laos og Cambodia) findes theravada-buddhismen – 'de ældstes lære', som er anderledes end buddhismen (mahayana) i Kina, Japan og Tibet. Trods det fælles grundlag er det vigtigt at være opmærksom på, at der er store forskelle i de måder buddhismen udøves på i de forskellige lande.

Hvad er en buddhist?

De 3 ædelsten

En buddhist er en person, som søger tilflugt i 'De 3 ædelsten': Buddha, Dhamma og Sangha – dvs. 1) man følger Buddhas liv og lære, 2) man følger doktrinen (Dhamma) om retfærdighed og moral, og 3) man støtter munkesamfundet (Sangha). "Jeg søger tilflugt" udtales tre gange foran en munk i begyndelsen af en ceremoni.

Trosbekendelse

At søge tilflugt i 'De 3 ædelsten' er en slags trosbekendelse. Men den kræver udelukkende anerkendelse af og respekt for denne treenheds værdi. Man skal ikke tro på Buddha som en guddom. En buddhist skal have tiltro til hans lære og respektere hans visdom. Han er læreren – den oplyste (bodhi). Hans udlægning af dhammadoktrinen, der kaldes Sasana, er buddhismens religion ('det vi binder os til') – grundlaget for dens tro.

Karma, genfødsel og nirvana

For en buddhist gælder det om at forbedre sin karma (kamma på pali) – dvs. handlinger og effekten af handlinger – i en positiv retning, så man genfødes som menneske eller opnår en højere moralsk perfektion i lighed med Buddha. Det ultimative stadie, nirvana, er befrielsen fra genfødsler og lidelser. Karma akkumuleres gennem mange eksistenser. Man kan således høre personer henvise til tidligere eksistensers dårlige karma som årsag til et ulykkeligt liv.

Gode gerninger

I det daglige tænker en buddhist lige så meget på at gode handlinger også gavner i dette liv. Men man kan ikke direkte ophæve dårlige handlinger med gode, og det endelige resultat viser sig først i en senere eksistens. Man genfødes i en cyklus af eksistenser, men faktisk genfødes man ikke som 'sig selv'. Buddhas begreb om ikke-selvet (anatta) betyder at 'jeg' ikke er en evig substans. Buddha mente, at opfattelsen af ego er grundet i grådighed og bedrag, og dermed manglende viden om eksistensen.

Buddhisme i hverdagen

Den buddhistiske religion gennemsyrrer hele thai-samfundet, og er en levende realitet i mange thaiers hverdag. Det lokale tempel er det centrale midtpunkt i de fleste thaiers mentale geografi. Tidligt hver morgen ser man munke iført de letgenkendelige safrangule munketøj gå rundt i landsbyen med deres madskåle. Det vil være misvisende at kalde dem tiggermunke, for ifølge theravada-buddhismen er det personen som giver, der får lov til at gøre en god gerning (kaldet bun på thai), og dermed opnår større chancer for et bedre liv ved den næste genfødsel. Det der gives til munke og templer skal dog gives med rette intentioner (cetana), dvs. til gavn for buddhismen og ikke for egen vindings skyld. Dette er meget vigtigt, ellers er det ikke en handling som giver religiøs fortjeneste.

Karma-tankegangen er et essentielt element i den traditionelle thailandske forståelse af det sociale statushierarki, og udgør et vigtigt socialt struktureringsprincip. Om man i dette liv er rig eller fattig, mand eller kvinde, opfattes som en afspejling af ens personlige karma.

Mænd og kvinder

Mænd og kvinders forhold til buddhismen er kvalitativt forskellig, idet kvinder har en lavere religiøs status. Først og fremmest kan kvinder ikke indtræde i den buddhistiske munkeorden, Sangha. En optælling i slutningen af 1960'erne havde 7,5% af den mandlige befolkning over 50 år været ordineret som novicer eller munke i en kortere eller længere periode af deres liv. I dag (2017) er der færre mænd, som permanent bliver munke.

Kvindes forhold til buddhismen er af en mere indirekte karakter, og den højeste religiøse fortjeneste, som en kvinde kan opnå, er gennem ordination af en søn til munkeordenen. Selvom kvinder har en lavere religiøs status end mænd, er de samtidigt de mest aktive i de mere dagligdags fortjeneste-givende aktiviteter, såsom at give munkene mad på deres daglige rundtur i landsbyen, eller deltage i den ugentlige tempeldag, hvor hovedparten af de tilstedeværende er kvinder.

Kvinder er imidlertid strengt tabuiserede for munkene, og f.eks. må en kvinde ikke under nogen omstændigheder berøre en munks safrangule klæder. I Nordthailand må kvinder ikke komme tæt på pagoder. Kvinder menes at kunne ødelægge den religiøse magt, som forbindes med pagoden, som symboliserer Buddhas åndelige magt og askese.

Lægfolk viser munken respekt ved at ligge på knæ og bøje sig tre gange mod gulvet. Først med håndfladerne samlet foran ansigtet, dernæst skal de røre gulvet. Respekten gælder, i princippet, ikke personen, men at munken repræsenterer Buddhas lære. Den samme respekt udvises foran buddhastatuer i templet.

Pagoder

En pagode – en stupa, eller chedi på thai, var på Buddhas tid et gravmæle, senere brugt til relikvier, skrifter, munkes rober og buddhastatuer. Berømte pagoder har ofte nogle af Buddhas tænder eller hår, som mirakuløst spredtes i utallige dele. Derfor er pagoden et centralt symbol i buddhismen. Ordet pagode kommer muligvis af det singalesiske (Sri Lankalske) ord for stupa, dagoba (af oldindisk bhagavati, 'helligdyrkelses hus')

Karma og socialt hierarki

Karma-tankegangen er også et essentielt karakteristikon ved det thailandske samfunds sociale organisering: Det er en kompleks understregning af hierarkiske forskelle, hvilket bl.a. afspejler sig sprogligt og i adfærdsregler for god opførsel. Overordnede og underordnede, mænd og kvinder, unge og ældre, indplaceres i dette hierarki på en måde, som ikke altid er lige let at gennemskue for en udenforstående. Thaierne lærer fra barnsben at udvise ærbødighed – krengchai – en frygtsom ærbødighed, overfor socialt overordnede.

Hilsen

Man hilser med et 'wai' hvor håndfladerne samles foran ansigtet samtidig med, at man bukker. Jo højere hænderne er løftet og jo dybere man bukker, desto højere rang har den man hilser på. For en konge skal en thai på knæ med et wai, hvor hænderne føres over hovedet. Uden denne tillærte færdighed kan man ikke begå sig i samfundet.

Tiltaleform

Det lille barn lærer tidligt at vise sine forældre ærbødighed og respekt. Ingen er i tvivl om barnets placering i familiens aldershierarki. Barnet er underordnet alle dens ældre medlemmer, endog en eventuel tvillingsøster eller bror, som blev født først. Dette markeres sprogligt ved altid at bruge ordet phii+navn i tiltale af ældre og naang+navn i tiltale af yngre.

Centrale tekster i buddhismen

Buddhismens centrale tekster er Buddhas dialoger med disciple og taler til tilhængere, som kaldes sutta (sutra). De er mundtligt overleveret og nedskrevet flere hundrede år efter Buddhas tid. En af de vigtigste er Metta sutta og den handler om at vise næstekærlighed (metta) mod alle levende væsener. Den reciteres ofte i templerne. Her beder buddhister om, at alle væsener i hele verden må være sikre og glade, og opfordres til at følge de moralske forskrifter: "Må alle være fri for fjendskab og vrede, frie for lidelse, må alle have held" – siges det blandt andet.

Ikke-permanens er som nævnt et centralt begreb i buddhismen – alt forandres. Buddha forudså at også hans lære, folks kendskab til Dhamma (doktrinen) og Sasana (Buddhas lære), ville degenerere i løbet af 5000 år efter hans død, indtil en ny Buddha (Ariya Metteya) kommer og genopretter læren. Nogle buddhister i Thailand og Myanmar/Burma tror, at den næste Buddha er på vej nu, mere end 2500 år efter Buddha, og fokuserer meget på at være i verden, når han kommer (som i Wat Huai Tom, beskrevet i artiklen 'Døde munke arbejder videre – buddhisme og død i Burma og Nordthailand'. Se lånermappens afsnit 8.

Ceremonier i dagligdagen

Buddhistiske ceremonier forgår ikke kun i templerne. De fleste thaier tilkalder munke når de har bygget et nyt hus eller en forretning for at afholde en lykkebringende ceremoni. Her anvendes en paritta sutta – dvs. en tekst som beskytter mod ulykke og uheld (som beskrevet nedenfor). Det gælder også for mange nye biler. Ellers regnes bilen ikke for at være sikker. Ofte hænges der amuletter op på førerens spejl. Desuden tegnes yantra-figurer bag på kølerhjelm og i kabinen, for at sikre bilen mod ulykker. (Læs mere om amuletter og yantra-figurer på side 21-22, og se stoftryk med yantra-figurer i lånermappens afsnit 6). Alle hjem har et lille husalter, hvor lys, blomster og røgelse anbringes foran Buddha. Ofte ses også en lille statue af Kong Chulalongkorn, som bringer lykke (se samlingens amuletter, små statuer og andre).

Bryllup

Munkene involveres i livets vigtige faser som bryllup og død. Ved et bryllup inviteres munkene hjem og her anvendes også paritta sutta – især de to mest brugte, Metta sutta, om næstekærlighed, og Mangala sutta, om at følge den rette vej, at man er sammen med de vise (og ikke nogen der lokker en på afveje), at man hjælper sin familie og nærmeste, at man ikke gør nogen fortræd og i det hele taget følger forskrifterne.

En ældre munk binder en hvid bonuldssnor, Sai Siñcana, om ægteparrets håndled, og gæsterne følger efter og binder en snor: Man binder derved den personlige ånd: khwan (se side 21). Dermed er ægteskabet socialt anerkendt og personerne 'sikret'. Munkene gives derefter mad og gaver. I billedserie C er der et foto af en ung thailandsk brud i 'brudesuite' (se lånermappens afsnit 7).

Begravelse

Munkene deltager i begravelser. De overfører den sidste religiøse fortjeneste (bun) til den afdøde før hun/han fortsætter til en ny eksistens (se side 7: Buddhisme i hverdagen). Ved en voldsom død er det især vigtigt med bun for at afdøde ikke skal plage de levende. Afdøde brændes for at frigøre sjælen, og ritualet kan gennemføres i hjemmet eller ved templets krematorium.

Liget vaskes og der høres gråd og klage. Liget placeres i en dekoreret kiste med hovedet mod vest, symboliserende dødens retning. Blomster og røgelsespinde sættes i afdødes hænder, og en mønt puttes i munden til at betale dæmoner for en sikker rejse.

Endelig kommer munkene og reciterer dele af en sutta, og giver en prædiken som kan handle om personen, om livets foranderlighed, om lidelse og om religiøs fortjeneste.

Derefter modtager munkene rober som donation. Men i dagene før kremationen serveres der mad og drikke for gæsterne, og der spilles musik. Dagen for kremation er en hellig dag.

I billedserie C kan man se Sulaks mors kremation, hvor der også indgår et ritual med Sai Siñcana snore (se lånermappens afsnit 7).

Ugedagenes syv buddhafigurer

Buddha er fremstillet med mindst 40 forskellige mudra (håndstillinger) og positioner – for eksempel i lotusstilling og med højre hånd vendt mod jorden, for at påkalde sig jordens gudinde, som besejrede den onde Mara. Positurerne henviser til Buddhas gerninger eller til særlige situationer.

Ethvert menneske er særligt forbundet til én buddhafigur via den ugedag man er født på. Syv buddhafigurer (mudra og positioner) er tilknyttet ugens syv dage: De repræsenterer hver sin dag og den dertilhørende gerning eller situation. Og den ugedag man er født på, forbindes med den figur og gerning/situation, der hører til dagen.

En del templer har ugedagenes buddhafigurer. Besøgende går hen til den 'ugedag' de er født på for at bede, lægge blomster og tænde røgelse.

I UNESCO-kasse 1 er der et lille podie med ugens syv buddhafigurer (i papæske). Der er også små forklaringer på hvad de betyder (se også lånermappens afsnit 6). Hvilken ugedag er du født på? Hvilken buddhafigur er din?

Munkenes rolle og 'den rette vej'

Munkenes rolle

Munkenes rolle er at bevare og fremme Buddhas lære. Derfor skal de leve asketisk i cølibat, dvs. ugifte. De afholder sig fra sex og har kun de mest nødvendige genstande: den safrangule dragt (robe), en madskål, en taske og et soveunderlag. De skal holde afstand fra den sekulære verden og studere. De skal instruere lægfolk i buddhismens vigtigste begreber, rådgive og afholde ceremonier så lægfolk kan opnå viden og religiøs fortjeneste.

I moralsk-religiøs forstand er en munks status over en lægmands – inklusive kongen. Det ses for eksempel på et foto af Kong Bhumipol (1946-2016), som knæler for munken Kruba Wong i Huay Tom templet syd for Lamphun, mens kongen får bundet en hvid, beskyttende tråd om sit håndled (se fotoet i lånermappens afsnit 6). Lærde og karismatiske munke anses for at have stor karma.

I Thailand findes tro på ånder og overnaturlige kræfter. Nogle munke anerkender og beskæftiger sig med at heale og fremstiller amuletter som lægfolk modtager eller køber i klostrene. Ved de fleste klostre er der et åndehus for den lokale ånd, hvor der sættes lys, røgelse og mad for at sikre, at den lokale ånd ikke generer. Amuletterne beskytter mod sygdom, uheld og onde kræfter. (Læs mere om amuletter, ånder, guder og buddhisme på side 21)

Munkeordenen tæller (i 2017) omkring 200.000 munke og 85.000 novicer (dreng, unge mænd som oplæres før de indvies som munke). Mange er kun munke en uge, en måned eller nogle år, andre permanent og bliver ledere af klostre eller underviser på det buddhistiske universitet. For blot 50 år siden var det mere almindeligt, at en ung mand havde været munk i en kort periode før han blev gift. Flertallet af thaier besøger regelmæssigt et kloster, deltager i ceremonier og giver mad til munkene, når de vandrer forbi husene før solopgang.

Munkene tigger ikke – de er tavse. Derimod tillader de lægfolk at give donationer i form af mad og penge. Giverne opnår religiøs fortjeneste og forbedrer deres karma. Giveren står på bare fødder, viser respekt og deler maden mellem de fremmødte munke. Munkene reciterer ofte en kort velsignelse inden de tavse fortsætter. Større gaver fra en gruppe af lægfolk bringes til klostret i fine opsatser ved større ceremonier. Lægfolk kan komme i klostrene og få vejledning eller lære at meditere. Meditation øger mindfulness og giver religiøs fortjeneste. Hvis en person stræber mod fuld oplysning, skal han eller hun meditere. Her er en mulighed for kvinder, som ikke kan blive officielt ordinerede nonner.

I Burma findes i dag 50.000 nonner (2017), som lever tæt på klostre og ledes af munke. I Thailand er der færre. De kaldes mae chii – asketiske kvinder, klædt i hvidt. Nogle har nu deres egne klostre – men mange lever i utkanten af munkenes klostre og har ikke så høj status. De har ikke deres egen orden. På Buddhas tid var der nonneklostre. De gik tilsyneladende i opløsning efter nogle århundreder og er så genopstået i nyere tid. Kvinder betragtes oftest som hørende til den sekulære verden med familie, børn, hus og økonomistyring, og må derfor opnå religiøs fortjeneste gennem gaver eller via sønner som bliver munke.

'Den rette vej' i buddhismen

Buddhismen forsøger at forstå livets lovmæssigheder og tager udgangspunkt i nogle eksistentielle grundbegreber. Tre vigtige begreber er:

1. Ikke-permanens: alt forandres – også Buddhas lære, sasana.
2. Ikke-vold: ahimsa, som gælder alt levende.
3. Lidelse: dukkha, betyder at vi fødes i lidelse, lever med lidelse og dør i lidelse, vi gør negative ting eller udsættes for prøvelser.

Derfor skal vi have intentioner om gode handlinger – at give, at hjælpe andre og ikke mindst at overholde de moralske forskrifter for at modvirke eksistensens negative sider.

Den 8-foldige vej

Buddhismen vil oplyse mennesker om tilværelsens love og om, hvordan man undgår lidelse. Hvis vi bliver rigtigt oplyste (bodhi, Buddha = 'den oplyste') kan vi undgå lidelse helt og undgå genfødsel (nirvana). Først og fremmest skal vi følge den rette vej i vores adfærd – kaldet 'Den 8-foldige vej'.

1. Rette syn (forståelse)
2. Rette intentioner
3. Rette tale
4. Rette handling
5. Rette levebrød
6. Rette indsats
7. Rette 'mindfulness' (bevidsthed)
8. Rette meditation og koncentration

Vi skal opnå viden om livets lov, følge de moralske forskrifter og udøve meditation (se meditationsøvelsen i lånermappens afsnit 6).

Som nævnt er buddhismen grundlæggende imod vold. Vi skal forstå, at livet indeholder lidelse, at alt er foranderligt og hvordan vi bringer lidelse til ophør. Vi skal undgå uheldige egenskaber/handlinger som had, grådighed, begær, bedrag, negativ

tale, voldelige handlinger – alle er tegn på uvidenhed om livets lov, som er årsager til vold og lidelse. At ligge under for disse egenskaber er at gå den forkerte vej, modsat den 8-foldige vej. I stedet skal vi tænke på næstekærlighed (metta), barmhjertighed (karuna), glæde på andres vegne og sindsligevægt. Disse egenskaber omtales i Buddhas tekster, i ceremonier og i meditation og er dermed vigtige for at opnå 'mindfulness' – dvs. en indsigt og bevidsthed, som fører ad den 8-foldige vej.

Uvidenhed (avijja) om den rette vej og livets love er roden til menneskers lidelser – for uden viden lever vi forkert.

De 5 moralske forskrifter

De 5 moralske forskrifter er meget vigtige for en buddhist. Men mens kristendommen har moralske (*på*)bud – De 10 Bud – så har buddhismen 5 *forskrifter* – Sila. En buddhist *bestræber* sig for at overholde disse forskrifter.

1 "Jeg påtager mig at undgå at dræbe levende væsener"

2 "Jeg påtager mig at undgå at tage, hvad der ikke gives mig"

3 "Jeg påtager mig at afholde mig fra forkert seksuel adfærd"

4 "Jeg påtager mig at afholde mig fra at lyve"

5 "Jeg påtager mig at undgå at indtage rusmidler"

Mens vi i kristendommen vil tolke nr. 3 som et påbud om ikke at bedrive hor og være utro, vil en buddhist tænke, at han/hun ikke skal tage andres ægtefæller. Forskriften tænkes således ikke at berøre thaimænds besøg på bordellet eller sex uden for ægteskabet generelt.

Disse forskrifter kan øges til 8 og 10 (afholde sig fra sang og dans, fra parfume og pynt) for lægfolk, som lever lidt mere asketisk, eller de 227 regler for munken, som helt afskriver det verdslige livs aktiviteter og materielle behageligheder.

Gode gerninger

Hvad gør så en buddhist af gode gerninger for at akkumulere religiøs fortjeneste og undgå lidelse?

- Det er vigtigt at give – f.eks. mad og tøj til munke, donationer til at bygge og reparere klostre og pagoder, eller forære en buddhastatue til klostret
- Overholde forskrifterne så man ikke skader andre
- Meditere
- Dele religiøs fortjeneste med andre

- Deltage i ceremonier og høre om dhammadoktrinen

Nogle buddhister er vegetarer eller veganere for ikke at tilskynde drab af dyr.

Disse handlinger er alle moralsk positive og giver religiøs fortjeneste – bun på thai (af puñña på pali). Tham bun, at gøre bun, betyder at deltage i moralsk gode handlinger, herunder ceremonier, og at lytte til Buddhas lære.

Moralske perfektioner

Den aktive og vidende buddhist kan efterhånden nærme sig de ti moralske perfektioner (parami) som Buddha besad til fuldkommenhed:

- Generøsitet
- Moral
- Afskrivning af verdslige ting
- Visdom
- Energi (at man ikke forholder sig passivt)
- Tålmodighed
- Næstekærlighed
- Sindsligevægt

Det væsentlige i buddhismen er at omsætte sin viden og 'mindfulness' til handling.

Sex, penge og munke i privatfly

I nyere tid er munkenes organisation underlagt moderne lovgivning. Munkenes øverste råd (sangha-rådet) vælger selv en leder – en patriark (sagharaja) – blandt de ældste lærde munke. Sanghaens øverste råd skal overvåge templernes og munkenes aktiviteter. En munk, der ikke overholder de 227 regler, eller er kriminel, kan i princippet kun fradømmes roben af andre munke.

I de senere år har der været en række uheldige sager om munke, som ikke overholder ordenens regler, og som tilegner sig materielle goder, har sex, modtager penge fra svindel, eller importerer veteranbiler ulovligt. Mange munke sælger medicin og healer. De modtager penge, som ikke altid overdrages til de lægfolk, som er bestyrere af klostrenes donationer – således som reglerne foreskriver. Munke skal ikke håndtere pengegaver til klostrene. Det følgende er nogle eksempler på munke som har overtrådt reglerne og skabt skandale.

I 1990 blev Phra Yantra Amayo umådelig populær – især blandt kvinder pga. sit udseende og sin karismatiske fremtoning. Desværre faldt han for fristelsen og havde sex med adskillige kvinder. En blev gravid, og en dansk kvinde, som rejste på ferie

med ham under hans besøg i Europa, afslørede ham. Hun vidste åbenbart ikke, at han var munk. Han måtte af med den gule robe og flygtede til USA.

En anden munk blev set forlade et bordel iført en stor, sort paryk og stige ind i en stor Mercedes. Andre munke har holdt tigre i fangenskab, og solgt tænder og skind fra dyrene. Døde tigerunger blev fundet i templets fryser! Nogle unge munke er set i privatfly med Louis Vuitton tasker og dyre solbriller. Der har desuden været utallige sager om ulovlig omgang med klostrenes midler, som kommer fra donationer.

Alle disse sager har givet munkene et dårligt omdømme i offentligheden, og mange lægfolk opsøger derfor mere asketiske munke i Nord- og Nordøst Thailand (som f.eks. i Wat Huai Tom, beskrevet i artiklen 'Døde munke arbejder videre – buddhisme og død i Burma og Nordthailand'. Se lånermappens afsnit 8).

Kongens rolle

Den nyligt afdøde Kong Bhumibol (Rama IX) var buddhismens øverste beskytter i Thailand, og kongehusets medlemmer er ofte aktive deltagere i ceremonier. Et flertal af befolkningen mener desuden at Kong Bhumibol var en dhammaraja – dvs. en retfærdig monark. Han anses for at have en høj grad af moralsk perfektion (parami) og havde en næsten guddommelig status.

Der findes ti regler eller dyder for den retfærdige konge. De ligger tæt op ad de tidligere omtalte dyder for Buddha og dermed en konges høje karma og parami:

- Gavmildhed
- Moral (sila)
- Selvopofrelse
- Integritet
- Venlighed
- Alvor
- Ikkevrede
- Ikkevold
- Tolerance
- Eftergivenhed (i forhold til befolkningens ønsker)

Mange thaier betragter kong Bhumibols bedstefar, Kong Chulalongkorn (Rama V) som døde i 1910, for at være det moderne Thailands skaber. Hans person forbindes med udvikling og økonomisk fremgang. Derfor ses hans statue overalt og ofte lægges ofringer ved disse statuer for at opnå held i forretninger og andre gøremål. Kongens portræt indgår også ofte i forskellige beskyttende og lykkebringende amuletter, se f.eks. halskædevedhængen Th.A.228 og armbåndet Th.A.230 i samlingen.

Thailands nye konge Maha Vajiralongkorn Bodindradebayavarankun (Rama X) skal nu vise, at han kan efterfølge sin far og opnå respekt. Hans liv har været præget af flere ægteskaber og konflikter. Hans søster, Prinsesse Maha Chakri Sirindhorn, er uhyre populær og har længe været meget respekteret i befolkningen. Hun besøgte det gamle Thaihus på Moesgaard Museum i 2002 (Thaihuset kan også besøges af museets gæster gratis – det kræver ingen billet. Det er blevet restaureret i 2017).

Kongens specielle status bevirker, at alle viser en overmåde stor respekt i tiltale og i måden, man møder kongen på. Ikke-kongelige skal ned på knæ eller helt ned med ansigtet mod jorden ved en audiens for ikke at rage op over monarken.

Når munkeordenen har valgt en ny patriark (sangharaja) underskriver kongen hans udnævnelse. De fleste sangharajaer har været fra thammayut-sekten (den mindre

ortodokse, royale sekt). De har som regel været ledere af Wat Bowonniwes, der er kongehusets tempel. Men i 2015 valgte munkene en 90-årig abbed med tilknytning til en indflydelsesrig buddhistisk organisation: Dhammakaya.

Den kontroversielle dhammakaya-organisation er af militærstyret stemplet, som tilhængere af den forhenværende premierminister Thaksin Shinawatra, der blev afsat i 2006 ved et militærkup, og som lever i eksil. Hans søster, Yingluck Shinawatra, blev afsat på samme måde i 2014 og flygtede i 2017, før hun blev idømt 5 års fængsel for misbrug af statens penge. De anklages for korrupsion, men repræsenterer befolkningerne i nord og nordøst (se Flemming Ytzens artikel 'Demokratiets retræte i Thailand', i lånermappens afsnit 8). Efter denne sag, har den nye konge, Rama d. X, fået mere magt til at bestemme, hvem der skal være sangharaja.

En moderne buddhistisk bevægelse: Dhammakaya

Bevægelsen blev i 1970 oprettet af munken Phra Dhammachayo, en student fra det naturvidenskabelige universitet Kasetsart. Han fik hurtigt stor tilslutning fra studenter, officerer og middelklassen i Bangkok. Kronprinsen har tidligere vist Dhammakaya opmærksomhed. Dhammakaya tilbyder en form for koncentrationsmeditation. Deltagerne fokuserer på dhamma-legemet (kaya) i form af en krystalkugle. Under intensiv meditation tænkes kuglen ind i Solar Plexus lige over navlen, som er det substansen af Buddhas lære, der aktiveres i personen. Lægfolk kan komme i ca. 14 dage og opnå en tidlig her-og-nu nirvana, hvilket af andre munke anses for at være i strid med Buddhas lære.

Disciplene – tavse, asketiske, disciplinerede, klædt i hvidt – skal gennemføre meditationen under streng disciplin. Ved afslutningen ses tusinder af hvidklædte deltagere hver med et lys (som ved en koncert). Træningen er hård – næsten militærtræning – og overvåges af officerer fra hæren. Dhammakaya begyndte at bruge TV reklamer og annoncerede, at meditationen var en stor hjælp til at blive dygtig til forretninger og management. Man opnår en hurtig oplysning ved denne form for meditation – påstår bevægelsen. Derfor blev bevægelsen søgt af konservative nyrige thaier. De bidrager med store summer til bevægelsen. Dhammakaya-templet anses for det rigeste tempel i Thailand, hvilket giver bevægelsen og dets leder stor magt. Bevægelsen har oprettet filialer rundt i landet og i udlandet, bl.a. i USA - og i Danmark (Odder).

Organisationen er et opgør med, hvad der blev opfattet som en slap moral i munkeordenen og står for spirituel renselse i en moderne form. Den hvide farve symboliserer det moralsk gode, visdom og oplysning. Men her handler det ikke om nirvana, som den endelige udfrielse – men nirvana her og nu, dvs. om at forbedre den nuværende eksistens for lægfolk-tilhængere.

Allerede fra starten var Dhammakaya kontroversiel fordi de overtog jord og smed bønderne ud uden kompensation. Munken blev også anklaget for at vildlede sine tilhængere om nirvana som noget her-og-nu. Han pralede af, at han havde opnået et oplyst stadie, så han kan gennemskue alle verdslige forhold. Disse forhold fik sangha-rådet til at kræve at Dhammachayo skulle af med munkeroben. Men det skete ikke. Munken har for gode forbindelser 'højt oppe'.

Bevægelse går ind for at gøre buddhismen til statsreligion og har på det seneste støttet anti-muslimske munke fra Myanmar/Burma. Nu anklages bevægelsen desuden for at have modtaget en kæmpe beløb illegalt, i alt 714 millioner Bath (godt 100 mio. kr.). Pengene stammer fra et pensionskooperativ og er udbetalt af dets administrator uden tilladelse. Et nationalt reformråd under militærstyret er ved at undersøge bevægelsen, og de vil have munken anholdt. Militæret er trængt ind i

klostret med magt for at fange lederne. Men han har undgået anholdelse og undslår sig med sygdom og andre undskyldninger.

Den nyvalgte patriark er tilhænger af dhammakaya-bevægelsen, og derfor har tidligere general Phrayut Chan -o- Cha, leder af militærregeringen, ikke villet bringe hans udnævnelse for kongen, der i august 2016 var alvorligt syg og døde i oktober. Desuden har den nye patriark ulovligt importeret en sjælden Mercedes-Benz vintage model fra 1953, som udstilles sammen med andre gamle biler i hans tempel. Han er derfor også blevet undersøgt. Den nye konge kan nu undlade at foretage udnævnelsen og finde en anden respekteret munk. Religion og politik er således nært forbundne.

Denne krise i munkeordenen, og historier om korrupte munke, er med til at øge thaiernes skepsis over for munke i byerne. Derfor søger de ud til mere asketiske munke i nord og nordøst Thailand, som skildret i M. Gravers: 'Buddhismen i Thailand – en national religion mellem tradition og globalisering (se lånermappens afsnit 8).

Amuletter, ånder, guder og buddhisme

I Thailand er amuletter, ånder og guder en lige så integreret del af hverdagen, som buddhismen er det. Derfor vil du finde nogle gudefigurer og en lang række amuletter i samlingen, og du vil finde et åndehus med tilhørende figurer.

Amuletter

Amuletter anvendes af mange thaier. De beskytter mod uheld og sygdomme. De bedste er fra kendte munke eller med gamle buddhafigurer. En amulet har – som alle religiøse genstande – en særlig overnaturlig egenskab – en magt eller potens (saksit), som giver beskyttelse.

Det gælder også de hvide bomuldssnore, Sai Siñcana, som munkene binder om lægfolks håndled ved særlige ceremonier, der sikrer lykke og helbred: snoren føres (i eet langt stykke) fra buddhastatue og munke til forsamlingen af lægfolk, således at alle er i berøring med snoren, som overfører hellig kraft fra for eksempel en buddhastatue. Derved overføres der religiøs fortjeneste, kaldet bun. Dernæst bindes stykker af snoren om håndleddet på lægfolk. Snoren holder på khwan, som er en flygtig ånd hos alle levende væsener. Forsvinder den, bliver man syg og risikerer at dø.

I samlingen kan man se eksempler på disse amuletsnore (Th.A.30), og i lånermappens afsnit 6 kan man se et foto der viser ritualet udført på Thailands konge. Billedserie B i lånermappens afsnit 7 viser endvidere en meget stor ceremoni, hvor et helt kloster fuld af munke og lægfolk er forbundet til hinanden med de hvide bomuldssnore. Man ser også hvordan de bindes om håndleddene og hvordan resterende snor brændes af slutteligt som en 'renselse af dårlige handlinger'.

Der findes mange former for amuletter – også sten og tænder fra vildsvin og tigre, som beskytter ejeren mod sygdom eller giver usårlighed. Amuletter gives potens ved at en kyndig person fremsiger en magisk formular (khatha). Som regel skal man give et beløb i ulige, heldige tal, f.eks. 99 Baht. Uden betaling virker de ikke.

I samlingen ses Phra Krüang som betegner små buddhafigurer og/eller kendte munke i metal eller andre materialer, som bæres om halsen. Der er også Phra Phim – små terrakottafigurer. Sådanne amuletter gives af munke i små plastikæsker. Amuletterne får potens / kraft, når en munk reciterer Buddha og dermed helliggør genstanden, så den opnår saksit.

Amuletter sælges fra de fleste templer og på markeder, som man kan se på fotoet i lånermappens afsnit 6. Ældre og sjældne amuletter er samlereobjekter og handles for

små formuer. Ved salg fra boder i klostrene går pengene til vedligeholdelse, og køberne opnår religiøs fortjeneste. Der er dog buddhister i Thailand, som synes at denne mere kommercielle del af thai-buddhismen ikke er passende. I Myanmar/Burma må der ikke sælges amuletter og fotos af Buddha og munke fra templerne. Fotos ses dog i husaltrene som i Thailand. Men i Thailand tror mange på amuletterne beskyttende virkning.

Små buddhifigurer eller medaljer med billeder af lærde og karismatiske munke bæres om halsen som amuletter. I samlingen er der nogle eksempler herpå: Th.A.225 – 228. Mænd ses sommetider med en tung halskæde fuld af amuletter. Nogle amuletter indeholder en lykkebringende khatha i form af et vers eller yantra-tegn. Versene findes i små ruller af metal bundet på amuletter eller på armbånd (se Th.A.220 – 223). Andre har et lille relief af en munk og en inskription. Ofte er de af bronze. Amuletter hænges sommetider over bilens bakspejl ved føreren, og munke velsigner ofte nye biler med helligt vand og tegner yantra-tegn i motor og kabine.

Yantra er tegn i kvadrater, som bl.a. ligner Buddhas hårtop / flamme (en lidt snirklet spirform) og tal kombineret med tegninger af Phra Nang Quack (kvinde) – som bringer lykke. Den ses i mange thailandske forretninger, hvor figuren vinker til kunder. Hårtoppe og tal ses også i kombination med gigantmonstret Wessuvar med store hugtænder. Wessuvar siges at beskytte babyer og skræmme onde ånder væk. Store statuer af Wessuvar vogter ofte templer. Yantra findes også på tøjstykker. I lånermappens afsnit 6 er der et eksempel på et stoftryk med yantra-tegn. Før i tiden blev yantra tegnet på soldaters skjorter for at gøre dem usårlige.

I billedserie A (i lånermappens afsnit 7) kan man se, hvordan munkedragten fra kendte, afdøde munke sælges som amuletter mod store donationer. Det sker hvert under en stor ceremoni, hvor disse munke, der opbevares i montre, får skiftet deres munkedragt. Ved denne lejlighed kastes der også mønter ud til forsamlingen, og de fungerer også som amuletter. Mønterne er fra klostrets donationsbokse. Man kan læse om disse afdøde munkes store betydning for lokalsamfundet i artiklen 'Døde munke arbejder videre – buddhisme og død i Thailand og Burma' (2014). Se lånermappens afsnit 8.

Ånder og guder i buddhismen

Buddhismens kosmologi – dvs. opfattelse af verden, dens orden af væsener og kræfter – omfatter også nogle af hinduismens guder, som Indra, der vil varsle den næste Buddha sammen med sine 'engle' (deva). Jordens gudinde, Nang Thorani (Vesundhara), vogter over jorden til den næste Buddha kommer (se Th.A.218 i æske nr. 5 i kasse 1).

Ånder er afdøde personer (phii) eller lokale ånder (phraphuum – som er den lokale herre, chao thii), der vogter og beskytter f.eks. et tempel, et hus, en landsby eller et bjerg. Ofres der til de lokale ånder, beskytter de menneskene på stedet.

Det er vigtigt at give afdøde religiøs fortjeneste, og at stille mad og vand til dem, for at lindre deres lidelser og øge deres karma. Personer der har lidt en voldsom død (phii tai hong) spørger især blandt de levende. De kan skræmme os og give os sygdomme. Derfor ofres der lidt mad, lys, blomster og røgelse f.eks. ved åndehuse på vejstrækninger, hvor mange er blevet dræbt.

Lokale ånder vises respekt i utallige åndehuse ved bygninger og vigtige steder. I samlingen er der et eksempel på et sådant åndehus (Th.A.141) og de figurer, der stilles i åndehuset (Th.A.32 - 33 og Th.A.142 – 149). I lånermappens afsnit 6 er der også fotos af de overdådige åndehuse, som velhavende familier har.

Det, at tro på ånder, afvises af nogle buddhister. Men en af de vigtigste af Buddhas taler, Metta sutta, henvender sig, som nævnt, netop til alle levende væsener. Alle, der ikke har nået nirvana, vil jo blive genfødt i en eller anden form som levende væsen. Ånder er væsener, som lider, og hvis karma slap op. Derfor deles religiøs fortjeneste med dem. De mest plagsomme ånder lokkes væk fra huse og landsbyer i en beskyttende ceremoni med ofringer sat ud ved indfaldsvejene (se foto nr. 27 og 28 i billedserie B – fra Huai Tom klostret i Lamphun). I ceremonien kan munkene bl.a. recitere Metta sutta.

Religiøse genstande i samlingen

Når I bruger de religiøse genstande i samlingen, skal I huske, at disse genstande kræver en særlig andægtighed og respektfuld måde at håndtere dem på.

For en thai, er det især uhyre vigtigt, at buddhastatuer behandles korrekt. De repræsenterer noget helligt. Buddha og hans lære lever videre i disse figurer. Derfor skal de helst stå højt – dvs. over hovedhøjde. Og de skal stå over alle andre figurer. De må ikke placeres i soveværelser eller i nærheden af tøj til kvinder - Buddha levede i cølibat. De skal behandles med værdighed og er ikke legetøj.

I lånermappens afsnit 6 er der en fotovejledning i, hvordan man opstiller de to altre i samlingen (Th.A.126a-h og Th.A.200). Samme sted kan man finde en vejledning i, hvordan man udfører en buddhistisk meditationsøvelse med bedekæderne i samlingen (Th.A.47, Th.A.225, Th.A.227), og en forklaring på hvordan man udfører et buddhistisk ritual med de hvide amuletsnore 'Sai Siñcana' i samlingen (Th.A.30).

Litteraturliste

Antropolog Mikael Gravers, der har skrevet samlingsteksten og været med til at indsamle og etablere denne samling, foreslår følgende litteratur til videre læsning:

- Donald Swearer: *The Buddhist World of South East Asia*. Chiang Mai, Silkworm Books, 1995.
Dette er den bedste bog om buddhismen i Sydøstasien (Thailand).
- Ivarsson, Søren and Lotte Isager. 2010. *Saying the Unsayable. Monarchy and Democracy in Thailand*. Copenhagen, NIAS Press.
- Lintner, Bertil. 2016. *Thailands historia*. Lund, Historia Media.
Kendt svensk journalist med stor indsigt.
- Cohen, Paul T. 2017. Copenhagen, NIAS Press.
En bog om kendte munke i Nordthailand.